

МІФОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ХУДОЖНЬОГО МИСЛЕННЯ ТАРАСА МЕЛЬНИЧУКА

Галина Райбедюк (Ізмаїл)

Резюме:

У статті виявляються й характеризуються концептуальні основи міфопоетичного світу лірики Тараса Мельничука як цілісної художньої системи, з'ясовується міфологічне підґрунтя художнього мислення митця, висвітлюється його роль у моделюванні авторської картини буття.

Ключові слова: художнє мислення, авторська модель світу, міф, міфологема, етноміфологема, архетип, символ.

Summary:

The article identifies and characterizes the conceptual basis of mythopoetic world lyrics of Taras Melnychuk as an integral artistic system, finds out the mythological basis of the creative thinking artist, describes its role in modeling art paintings existence.

Key words: artistic thinking, the author's model of the world, pantheistic worldview, myth, mythology, etnomythologeme, archetype, symbol.

Тарас Мельничук належить до «лицарів Гулагу» (В. Лисенко), яким доля призначила «обстоювати й берегти українську духовність, рятувати український духовний космос від руйнування та поглинання його хаосом імперської тоталітарної системи» [13, с. 59]. Він будив в амнезованій свідомості українства притлумлені національні інстинкти («Заграй, українська ліро, / На український голос, на козацький лад»), своїм пристрасним словом, «як барткою, по-довбушівськи кидав виклик ворогам України, шовіністам і перевертням всіх мастей, намагався загоїти великі рани рідної землі, завдані

впродовж віків. Казковий Мольфар, що повстав у слові Тараса, вмів приборкувати слово, володіти ним і сіяти горами на Добро і Щастя» [6].

«Синьокарпатське» слово Т. Мельничука – гімн «сонцем означеному краю – Франковому розмаю» [12, с. 123]. Причетність до долі народу, злитість із рідною землею («кожне серце – про Україну») визначає головний «нерв» лірики митця, виплеканої мовою та звичаями гуцульського роду («Карпати мене народили») та Божими істинами («Землю батьків поклав мені Бог на серце»). Це був поет, «якому потрібні крила» [16, с. 8], тому до останнього подиху він залишався «в'язнем, який умів літати. Високо-високо, куди не спроможен сягнути навіть погляд людський. Бо Тарас жив ніби між землею і небом, то були його володіння. Недарма ще при житті друзі назвали його Князем роси [10].

Маючи багато спільного з іншими в'язнями сумління в перетинах долі й вибору життєвого та літературного шляху, Т. Мельничук помітно вирізнявся з-поміж них особливостями поетичного стилю. Він не був дисидентом у буквальному розумінні антагоніста тоталітарної системи. Активної участі в русі опору не брав, «не займався політикою, жодною правозахисною діяльністю, а лише писав вірші» [1, с. 17]. В незакінченій автобіографії поет писав, що «йому довелося гібти, гнити за ґратами. За СЛОВО!» [15, с. 5]. Тож цілком зрозуміло, чому його ж творчий доробок ішов до читача звивистими тернистими хащами замовчувань і фальсифікацій. 2003 року у видавництві «Вік» вийшло тритомне зібрання доробку митця. В передмові до першого тому С. Пушик писав: «Справжні поети за життя не живуть, вони пробивають нові дороги, вони поневіряються, вони обганяють час і сучасників, вони починають жити після фізичної смерті...» [21, с. 5]. Власне, життя Т. Мельничука й почалося після того, як його зоря закотилась за обрій.

Сьогодні ще належить чимало зробити на шляху видання й осягнення спадщини поета. Як свідчить М. Лазарук, «Тарасові твори розпорошені серед багатьох людей, котрі свого часу або ж давали йому притулок, або просто спілкувалися. Тому зібрати їх до купи, уникнувши при цьому підробок,

фальшивок, буде непросто. Та відступати нікуди, сучасникові треба донести Мельничукові поезії, а ще для того, щоби показати всю велич таланту Князя роси, його неповторність» [11]. І. Малкович, упорядник видання «Князь роси: Вибрані вірші» (К., 2012), пише, що «жодна повноцінна розмова про сучасну національну поетичну школу не буде вичерпною без Князя Роси [...] Внутрішня сила й досконала краса його поезії, оригінальна багатореєстрова ритмомелодика з довільно зринаючими римами, що так нагадують українські думи, свідоме опертя на прикореневі поняття-символи, особлива (внутрішня) фольклорність, ба навіть суто графічна вишуканість багатьох його поезій [...] виокремлює творчість Тараса Мельничука у цілком самодостатній і ще до кінця незвіданий літературний материк» [15, с. 281].

Одним із оптимальних шляхів декодування своєрідності індивідуального стилю Т. Мельничука є дослідження специфіки його художнього мислення, «експлікація якого стосовно того чи того письменника рівнозначна виявленню формо / системо / стилетвірного чинника» [8, с. 57]. Незважаючи на значну кількість публікацій про творчість митця, означений нами вектор її студіювання поки залишається не до кінця розкритим і прокоментованим, що й зумовлює актуальність порушеної у статті наукової проблеми. Окремі її аспекти окреслені в локальних публікаціях М. Лазарука, І. Малковича, Г. Машталер, С. Пушика, В. Рябого та ін. Детальніше розглядає своєрідність художнього мислення Т. Мельничука у своїй дисертаційній роботі та низці статей С. Кут. Проте названі й деякі інші праці не формують цілісного уявлення про художнє мислення як першооснову «енергії художнього слова» (Г. Клочек) поета, сутнісний маркер його індивідуального творчого самовираження, текстуалізації авторського «Я». Актуальність заявленої теми підсилюється й насущними проблемами сучасного літературознавства, в якому, як справедливо зауважує Г. Клочек, «поняття «художнє мислення» письменника тільки стверджується – тобто внутрішньо структурується, проходить стадію дефініювання, випробування на практиці» [8, с. 285]. Мета статті – виявити й охарактеризувати концептуальні основи міфопоетичного світу лірики

Т. Мельничука як цілісної художньої системи. Основним завданням бачимо з'ясування міфологічного підґрунтя художнього мислення поета як важливого чинника його самобутнього та оригінальний мистецького дискурсу.

Лірика Т. Мельничука, міфологічна за своєю природою, повертає читача до вищої реальності первозданного буття, коли між людиною і світом ще не існувало антагонізмів («пташка думає / що вона / не людина / а людина / дивиться / в очі пташки»). З-поміж багатьох сучасників його виокремлює пантеїстичне мислення гуцула-язичника. В приватній розмові з Г. Штоном він говорив: «Балакаємо про космос, усесвітню гармонію, її таїну, гадаючи, що до них далі, ніж до Бога. А вони є й у мові. Особливо у тій, первісній, якою творяться замовляння, закляття, від яких до поезії ближче, ніж од поезії до них. Але то ніяка не закономірність, а лише наслідок довготривалої муштри слова Духом. У тім числі й Духом Землі і народу, з якого ти вийшов» [14, с. 17]. Архетипний давньоукраїнський пантеїзм, притаманний світогляду митця, засвідчений не тільки його поезією (насамперед, збіркою «Князь роси»), але й численними автобіографічними коментарями та окремими нотатками, зафіксованими в епістолярії. Так, у листі від 25. 01. 1973 р. до С. Пушика з кучинського табору Т. Мельничук писав: «Люди забувають, що перш, ніж проявити себе, треба бути собою [...] відчувати себе часткою отієї природи, яка постійно творить, – і яка незнищенна у суті своїй» [12, с. 82]. Поет перебував у ненастанних пошуках «кореня» як спротиву «політиці «корчування» (І. Андрусак). Тому в його авторській моделі світу «сусідять» несумісні образи, що символізують такі одвічні опозиції, як Космос / Хаос, Добро / Зло: «Наступає ніжно на траву / Скромна по-жіночому бджола. / Ти не плач, ромашко, я живу. / І живе ... архіпелаг Гулаг...» [17, с. 162].

Бездоганно володіючи міфом, Т. Мельничук, «обертає його до нас зворотним боком кожного відання – скорботою і розпачем. У цьому вбачаємо місток, що виводить міфопоетику «застійних» часів на грізний і питальний – епічний простір – есхатологічної міфологічної течії 80-х рр.» [18, с. 48]. Знаками апокаліпсису тут виступають коди різних міфопоетичних канонів,

переважно біблійного («і світ усіх кудись несе / немов Ісуса до Іуди») та фольклорного («шельмують білих лебедів / змітають / останні крихти крил»). І ця його міфопоетика «драматично спазмована, часто до нестерпності!» (В. Моренець). В авторській репрезентації вона передається через апокаліптичні метафори, що несуть інформацію про «безчасся» («межичасся», за В. Стусом) та оприявнюють колізії реального катастрофічного життя («світ тікає в безодню»; «предки клекочуть кістками»).

Авторська свідомість Т. Мельничука, а відтак і форми її індивідуального творчого втілення міцно пов'язані з матрично-архетипними структурами буття української нації. Архетипні за генезою та семантичним спектром, структурно визначальні символи формують енергетику художнього світу поета, смислотвірним центром якого виступає гармонійне співіснування людини та природи. Його авторська модель світу кореспондується з уявленням про міф, що традиційно виражає «синкретичне відношення до дійсності у вигляді чуттєво-конкретних персоніфікацій і одухотворення істот, які уявляються цілком реально» [2, с. 104]. Т. Мельничук буквально вражає «своїм образним «перебуванням» повсюдно і повсякчасно [...] Його емоційна реакція на світ персоніфікована в огромі різноманітного самовираження природи, у тому космосі історичного буття українського народу, яким є його духовний світ, природа, небо над головою...» [7]. Звідси – апологетизація гармонії внутрішнього світу ліричного героя із життям довкілля, що досягається через використання персоніфікації – улюбленого художнього засобу митця. Цей засіб вербалізує психічні домінанти ліричного героя віршів Т. Мельничука, увиразнює фольклорно-міфологічні основи його художнього мислення, оскільки безпосередньо пов'язана з глибинною етногенетичною пам'яттю народу, із традицією олюднювати довколишній світ. Персоніфікації акцентують увагу на морально-етичних, національних, особистісних проблемах, подекуди переміщуючись у космологічно-екзистенційну площину, набуваючи універсального значення. І. Малкович наводить із пам'яті одну з таких мистецьких перлин, надруковану свого часу, ймовірно, в якійсь із

прикарпатських обласних газет, а згодом – на превеликий жаль, утрачену: «Ходить вечір біля криниці / повний кошик пахучих снів / місяцю мій білолоций / добре з тобою мені...» [15, с. 274].

Т. Мельничук, як видно, звертається до об'єктів природи як до рівноправного, вищого суб'єкта буття. Естетичний ефект його художнього вислову підсилюється метафоричними епітетами, засвідчуючи рідкісну здатність поета засоціювати усталені метафори з найнесподіванішими предметами, поняттями, явищами, а відтак наповнювати атмосферу тексту особливим колоритом. Спектр такого роду метафоричних персоніфікованих характеристик у художньому просторі авторського тексту митця надзвичайно розмаїтий та оригінальний: «метелик світ на плечах важить»; «хата хова за пазуху село»; «росою вмиває перепілка лице»; «піч калачі у вузлик в'яже»; «дорога спить на кінськiм копиті»; «коник у траві пташкою мед черпає, / хусточка ніченьку вишиває...». Цей ряд можна безперервно продовжувати подібними метафорами, які буквально вражають дивовижними, за словами І. Калинця, «приголомшливими асоціаціями» [15, с. 238]. Вони прокладають якісь абсолютно нові, досі не відомі зв'язки між людською уявою та реальним світом, переконуючи в тому, що лірика Т. Мельничука – то «унікальний різновид живої, з божевільно щедрими розсипами метафор, поезії» [15, с. 271]. Нерідко такі метафоричні структури розгортаються у цілісний текст, допомагаючи навіювати читачеві те, що «розповісти неможливо» (О. Потебня), тому виконують ключову роль у розумінні гармонії його художнього світу: «ось уже світ / поволі вихміляється / на призьбі / вичухується сонце / соняшники / жовтими фарами / світять бджолі / щоб вона не заблудила / додому / та й сам я вернувся / з чужини [17, с. 121].

Дослідники в один голос говорять про пантеїзм як світоглядну домінанту Т. Мельничука, палке поклоніння світові живої природи, близьке до «американського поета Уолта Уїтмена, якого любив і не раз називав у своїх віршах. Водночас бачимо тут вплив й української літературної традиції – ранніх Тичини й Бажана, Б.-І. Антонича та деяких сучасників Мельничука,

таких, як Василь Голобородько чи Ігор Калинець» [5]. Анімістичний світогляд поета втілюється у багатьох флорономенах, орнітоморфних і зооморфних символах, що мають фольклорно-міфологічну генезу. В основі індивідуально трансформованої в його авторський текст стійкої символіки рослин («калина стала / а там сидить смутонько») птахів («моливсь на дятла зимороб»), тварин («коні, коні... / З калини коні...») лежить фольклорно-міфологічна парадигма, що впродовж віків править за наочну модель гармонійного буття людського суспільства та природи. Переважно це первісний світ («дрімає Всесвіт на травині»), який постає виразною опозицією щодо апокаліптичної реальності («Украли світ ... вогонь гучить... / Кипить земля...»). Романтичні заклики поета жити в гармонії з довкіллям функціонують у просторі універсального («Будьмо ніжні з птицями, деревами / і людьми») й водночас національного міфосвіту («Благаю бджолу / про віно: / Наповни серце Україною»). Самобутність образності лірики поета визначається виразним гуцульським колоритом («дзбаном сонця п'ють смереки / туману біле молоко»), в самій же міфопоетичній моделі буття спостерігається органічне нашарування загальнонаціонального космосу на етнічний, карпатський міфосвіт в оригінальній авторській репрезентації («...й знов посію роси / на мою кохану / й на мою Гуцульщину / ясну...»; «І Карпати бджола під пахвою несе...»).

Творча саморефлексія Т. Мельничука пов'язана з міфологемною мотивацією образних структур, якщо міфологемою в її тематологічному тлумаченні вважати «мотив, заснований на міфологічній архаїці та інтелектуалізований відповідно до обраної автором до здійснення моделі мікрокосму твору» [3, с. 49]. Ці художні образи детермінують загальнокультурний код і водночас генерують національну екзистенцію, набуваючи статусу етноміфологеми. Вони є універсальним і водночас індивідуальним об'єктом поетичних осяянь митця, що диференціюють його авторське «Я», конституують систему ціннісних пріоритетів поета як соціальної особистості й особистості духовної. Серед таких ключових етноміфологем у його ліриці вияскравлюються розмаїті модифікації образів *роси* та *вишні*, що є

органічним атрибутом покутського ареалу, а в художньому світі Т. Мельничука символізують моральну чистоту й духовне зцілення.

Міфологема роси трансформується в авторський текст поета найрізноманітнішими смисловими контекстами, переважно фольклорними: «Я посію роси / на пахучі коси»; «веслюють бджоли з роси / і мед у них крапле з вій»; «Той Бог по ранній росі / До мене прибіг». Ця міфологема є знаком болісного трагізму буття: «на світанку засудили росу на смерть»; «яке тобі росо дати серце / щоб не розірвалося». Переважно роса – невід’ємна частина світотворення, наділена сакральним змістом, що розкривається через відземний рух ліричного сюжету («росяне небо», «росяна корона»). Поет «шукає образ-архетип первісно природний, чистий (не випадково головна книжка його життя зветься «Князь роси», адже роса – це найперше чистота і свіжість)» [1, с. 16]. Символічною є і назва поеми «Палац у росині: Місячне інтермеццо». А слова «я князь роси» можна трактувати як його саморефлексію та самопрезентацію.

За національним міфологічним каноном, як відомо, роса дає дужість і здоров’я не лише пшеницям і житах, але й людині. В українській фольклорно-міфопоетичній традиції роса символізує «первісне світотворче єство й головну відтворювальну силу. Така її функція представлена, зокрема, в колядках і щедрівках» [20, с. 126]. Саме у відтворюючій іпостасі постає міфологема роси в художньому світі Т. Мельничука («і я прошу світ: / хай завжди сяють роси»), зокрема, в адаптованих ним давньоукраїнських щедрівках: «Радуйся сумом / земле-білоніженько / А ти небо / перекинись синім збаночком / вилий дорогії роси / на ніженьки босі...» [15, с. 66]. З міфологемою роси у творчості митця пов’язана ідея гармонії Всесвіту («сяють роси – / і сміються щасливо / Парижі, / Нью-Йорки, / Рими, / і мій Косів...»), що визначила основну художнього мислення митця, ту світоглядну вісь, довкола якої обертається його поетичний материк («В росянім храмі – / дзвін черлених корон...»).

Виразно простежується в ліриці Т. Мельничука й фольклорно-міфологічне ядро образу вишні. У слов’янській міфології цей образ зазвичай пов’язують з ідеєю світового дерева, з моделюванням універсальної картини буття.

Т. Мельничук органічно вписується в цю традиційну концептуальну сферу. Вишня символізує в його творчості красу й гармонію довкілля («дівчина в зорях пливе – / білою вишнею»), передає психологічний стан, внутрішні переживання й почуття ліричного героя («Забилось серце вишні...»), щораз доповнюючи зображуваний світ іншими образами фольклорно-міфологічної генези («мене сонце несе, / мене вишні несуть»). Із цим образом поет асоціює національний світ («Україна пахне вишняком»), трагічні сторінки історії («...на білій вишні / Кривавий цар Микола здається когось вішав...») та незахищеність людини, метафорично означену ним як «пелюстка підрубаної вишні».

Міфопоетична картина світу Т. Мельничука продуктивно репрезентована багатим і розмаїтим спектром астральної символіки («місяцю-низе / вберись в сині ризи»; «зоря білу ручку подає»). Філософським підґрунтям її смислової багатоплановості є пантеїстичне мислення поета, в якому вгадується автор-гуцул, що в кожній українській криниці «бачив косівські зорі». З небесними світилами як моделлю гармонійного універсуму він аналогізує людське життя, перенесене на цілісну світобудову. Тут «сонце снідає росою» й «цілує зірку» місяць, «золотий ставок зорі / купає Україну». В тропеїчних образних сполуках відповідного смислового поля прочитуються також настрої, внутрішньо співзвучні з віддаленими, в тім числі – суспільно-історичними, громадянськими рефлексіями поета. В опорних словах астрального спектру вчувається тривога за рідну землю, на якій «зоря сиротою ходить», «капає свічка сонця», «з місяці здерто шкіру» й «зірки вимашчені кров'ю», «умирають зорі на вікні», а «місяць шукає утечі» й «неводом тягне козацьку недолю». Вони асоціюються з драматичною особистою долею поета-в'язня («на самому денці казарми / стислося сонце»; «що ти робиш вінчастий місяцю / над цим кремінним муром») та сподіваннями на її прихильність («зорі розгорнуть крила / Над полонинами / Над ув'язненими...»).

Особливо широкий і оригінальний спектр конотацій засвідчує семантика образу сонця, що в ліриці поета має доволі згущену асоціативну наповненість – аж до взаємовиключних характеристик: «золоті пахощі сонця» / «обвуглене сонце». Ця традиційна символічна образна структура переважно

використовується ним у символічному значенні й «базується на семантиці міфологеми сонця – життєдайного божества, властивої віруванням українського і багатьох інших народів» [9, с. 217]. У віршах митця вона просякнута первісною вірою наших пращурів, виражає повноту й розмаїття буття («На землі цій сонця і краси по вінця»; «сьогодні шлюб бджоли і сонця»). Т. Мельничук володіє рідкісною здатністю «переназивати» світ, синхронізувати ритми земного й космічного буття з внутрішнім станом ліричного героя («Я славлю серце, повне сонця вщерт»), розшифровувати його настрої та переживання. В образі денного світила розгортається Я-центричність поета, який перетворює чуттєву реальність у міфологічний світ, переакцентує внутрішньоособистий план на загальнолюдський: «Я той, хто будить сонце, / Щоб струмінь промінця / Наповнював віконця / І всіх людей серця...» [17, с. 33].

Солярний культ є сутнісним проявником художніх смислів лірики поета й нерідко розгортається у вкрай важливу для нього тему національного буття («Бережімо ж сонце в росяній короні, / Щоби наш барвінок не осліп»). Візію України тут символізує і міфологічний образ риби («Рухаюсь мало...», «Пробита наскрізь рибою вода»), що є одним із найглибших архаїчних символів багатьох міфологічних систем. У поезії Т. Мельничука цей архетип виконує функцію деміурга, що, за давньоукраїнською міфологією, «проявляється у двох варіантах – активному, коли риба приносить із дна первісного океану мул, з якого твориться земля, і пасивному, коли риба (кит, три кити, дельфін і т. ін.) є опорою землі» [4, с. 417]. Ліричний герой віршів митця «неухильно заглиблюється на дно первісного океану, передчуваючи нове народження світу» [19]: «Пробита наскрізь рибою вода, / зоря пере у копанці червоне. / Виходить з двору груша молода...» [17, с. 161]. З образом риби поет пов'язує і стан катастрофічного буття, драматичне відчуття ув'язненого простору – особистого й національного («рухаюсь мало / наче риба в акваріумі»). В цьому образі метафоризується й фундаментальний у його світовідчутті екзистенціаль свободи: «Я риба / я в морі / вільна риба / у вільному морі [17, с. 75].

Отже, у творчому доробку Т. Мельничука переважають міфологічні

фігури. Це дає підстави для логічного висновку про загальну основу художнього мислення поета. Міфологічне ядро більшості художніх образів його лірики суттєво збагачує її естетичний потенціал та увиразнює «силове поле», а тому вимагає подальшого ґрунтовного вивчення.

Бібліографія:

1. Андрусак І. М. Про «птахів, затиснутих дощами», або що існує «у проміжку між травами» / І. М. Андрусак // Поети «витісненого покоління»: Антологія. – Харків : Ранок, 2009. – С. 3–39.
2. Антофійчук В. І. Культурологія: термінологічний словник / В. І. Антофійчук. – Чернівці : Книга ХХІ, 2009. – 160 с.
3. Бовсунівська Т. В. Міфологема як резистентний складник літератури / Т. В. Бовсунівська // Дивослово. – 2010. – № 8. – С. 49–52.
4. Войтович В. М. Українська міфологія / В. М. Войтович. – К. : Либідь, 2005. – 664 с.
5. Григоруk А. Г. Портрет князя в гуцульському колориті / А. Г. Григоруk // Літературна Україна. – 2005. – 21 липня.
6. Гриньків Д. Д. Безсмертне зілля Тараса Мельничука / Д. Д. Гриньків // Літературна Україна. – 2008. – 28 серпня.
7. Жулинський М. Г. Морозна душа плаче квітами поезії / М. Г. Жулинський // Літературна Україна. – 1990. – 12 квітня.
8. Клочек Г. Д. Енергія художнього слова: Збірник статей / Г. Д. Клочек. – Кіровоград : Редакційно-видавничий відділ Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, 2007. – 448 с.
9. Костомаров М. І. Слов'янська міфологія: Вибрані праці з фольклористики й літературознавства / М. І. Костомаров. – К. : Либідь, 1994. – 384 с.
10. Лазарук М. Я. Передмова / М. Я. Лазарук // Мельничук Т. Стрибнула з полум'я роса: 3 неопублікованих віршів // Літературна Україна. – 2003. – 25 вересня.

11. Лазарук М. Я. Тарас Мельничук: Політ в'язня / М. Я. Лазарук / Буковинський журнал. – 2002. – № 1–2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bukjournal.com/taras-melnychuk-polit-vyaznhttp://ya/.
12. Листи Тараса Мельничука до Степана Пушика та Павла Добрянського // Березіль. – 2003. – № 1–2. – С. 71–134.
13. Мафтин Н. В. «Знов сниться нації легенда про ностальгійний дар євшану»: Дивосвіт поезії Ігоря Калинця / Н. В. Мафтин // Дивослово. – 2004. – № 7. – С. 59–63.
14. Мельничук Т. Ю. «Я зі світом хочу розмовляти на рівних...» : Роздуми поета / Т. Ю. Мельничук // Сучасність. – 1992. – № 10. – С. 13–22.
15. Мельничук Т. Ю. Князь роси : Вибрані вірші : спогади, нариси / Т. Ю. Мельничук. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2012. – 288 с.
16. Мельничук Т. Ю. Князь роси: Вірші / Т. Ю. Мельничук. – К. : Молодь, 1990. – 152 с.
17. Мельничук Т. Ю. Твори : у 3 т. / Т. Ю. Мельничук. – Коломия : Вік, 2003. – Т. 2. – 256 с.
18. Моренець В. П. Міфологічна течія в українській поезії другої пол. ХХ ст. / В. П. Моренець // Слово і Час. – 2002. – № 9. – С. 43–51.
19. Осипчук В. Золота риба Тараса Мельничука / В. Осипчук // Літературна Україна. – 1991. – 21 листопада.
20. Піхманець Р. В. Міфологічні основи художнього мислення В. Стефаника / Р. В. Піхманець // Краківські зошити. – Краків, 1998. – Том VII–VIII. – С. 125–139.
21. Пушик С. Г. Блакитна роса на траві й на колючому дроті / С. Г. Пушик // Мельничук Т. Твори : у 3 т. – Коломия : Вік., 2003. – Т. 1. – С. 5–35.